

ในหลวงกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ King Bhumibol Adulyadej : Royal-initiated Projects

บุญอนันต์ บุญสนธิ¹ และเทวพงษ์ พวงเพชร²

Boonanan Boonsonth¹ and Tevapong Puangpetch²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์^{1, 2}

Corresponding author, E-mail : Boonanan@vru.ac.th.

สารสังเขป

ตลอด 70 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติ ในหลวง ทรงอุทิศพระองค์เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย เพื่อสร้างความความเจริญรุ่งเรือง และความสุขของพสกนิกรชาวไทย โครงการในพระราชดำริโครงการแรกเป็นโครงการพัฒนาชนบท เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2495 โดยพระราชทานรถบลูเซอร์ ให้ตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบล หินเหล็กไฟ (ปัจจุบันคือ ตำบลทับใต้) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมา จำหน่ายได้สะดวกขึ้น จากนั้นก็ได้มีโครงการในพระราชดำริเกิดขึ้นมากมาย ถึง 4,447 โครงการ และสามารถแบ่งประเภทของโครงการ ออกเป็น 8 ด้าน อาทิ โครงการพัฒนาด้านน้ำ การเกษตร การศึกษา ฯลฯ ซึ่งโครงการส่วนใหญ่มาจากการเสด็จพระราชดำเนินไป เยี่ยมเยียนประชาชนทั่วประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยากจนห่างไกลและทุรกันดาร เพื่อสอบถามปัญหา ทุกข์สุขของราษฎรที่มา เข้าเฝ้ารับเสด็จ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก 2 หน่วยงานคือ 1. คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ 2. มูลนิธิชัยพัฒนา

คำสำคัญ : ในหลวง;มูลนิธิชัยพัฒนา ; คณะกรรมการประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ; โครงการอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ;มูลนิธิชัยพัฒนา

SUMMARY

During his 70 years of his reign, King Bhumibol Adulyadej devoted his life to improve the welfare, well-being, advancement and happiness of his people. The first royal-initiated projects came into being as his rural development project in 1952. His Majesty the King gave Bulldozer to border patrol police in order to construct the road for Huai Mongkhon Village, Hua Hin, Prachuap Khiri Khan province for the villagers to travel and to bring their products to sell at the market. After that, more than 4,447 royal-initiated projects were launched. Most of his Majesty's projects were initiated after his visiting of the area and making inquiries with local people. The Office of the Royal Development Projects Board and the Chaipattana Foundation.

Keywords : King Bhumibol Adulyadej ; royal-initiated projects ; Chaipattana Foundation ; The Office of the Royal Development Projects Board

บทนำ

ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ตลอดระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติ พระองค์ได้ทรงงานหนักเพื่อพสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่าง ๆ มากมายรวมทั้ง [1] หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ทรงพระราชทานให้กับประชาชน และองค์การสหประชาชาติ (UN) ได้ทูลเกล้าฯถวายรางวัล The human development lifetime award แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 ทรงอุทิศพระองค์เพื่อความความเจริญรุ่งเรือง และความสุขของพสกนิกรชาวไทย ทรงอุทิศพระองค์เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชาชนอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้นี้ จะอยู่ในความทรงจำของประชาชนชาวไทยตลอดไป

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ว่ามีที่มา หรือเกิดขึ้นมาได้อย่างไร และเมื่อพระองค์ทรงพระราชดำริแล้ว มีหน่วยงานใดที่ และมีองค์กร หน่วยงานได้รับสนองพระราชดำริมาดำเนินการ หรือประสานงานต่อ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริพบว่า ในระยะต้นแห่งการเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยสิริราชสมบัตินั้น เป็นพระราชดำริด้านการทางแพทย์และงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากในระยะต้นรัชกาลนั้นกิจการด้านการแพทย์ของไทยยังไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร และการบริการสาธารณสุขในชนบท ยังมีได้แพร่หลายอย่างเช่นในปัจจุบัน

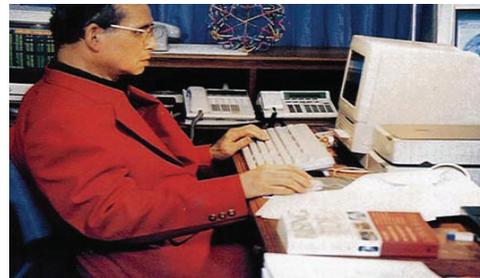
[2] พระราชกรณียกิจช่วงแรกเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2493 - 2505 จะเป็นการช่วยเหลือบรรเทาปัญหาเฉพาะหน้า ยังไม่มีลักษณะเป็นโครงการเต็มรูปแบบอย่างปัจจุบัน

เนื้อหา

เมื่อ พ.ศ. 2493 มีผู้เสียชีวิตด้วยวัณโรคเป็นจำนวนไม่น้อย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เคยมีพระราชปรารภกับหลวงพยุง เวชศาสตร์ อธิบดีกรมสาธารณสุข

เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2493 ความว่า “คุณหลวง วัณโรคสมัยนี้มีรักษากันได้ดีเด็ดขาดหรือยัง ยาอะไรขาด ถ้าต้องการฉันจะหาให้อีก ฉันอยากเห็นกิจการแพทย์ของเมืองไทยเจริญมาก ๆ”

จากนั้นในปี พ.ศ. 2496 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระราชทรัพย์จำนวน 500,000 บาท เพื่อใช้สร้างอาคารตึก“มหิตหลวงศานุสรณ์” ในบริเวณสถานเสาวภา สำหรับใช้ในกิจการทางด้านวิทยาศาสตร์ และผลิตวัคซีน ปี ซี จี ซึ่งผู้คนยุคนั้นกำลังประสบปัญหาจากวัณโรคอย่างร้ายแรง

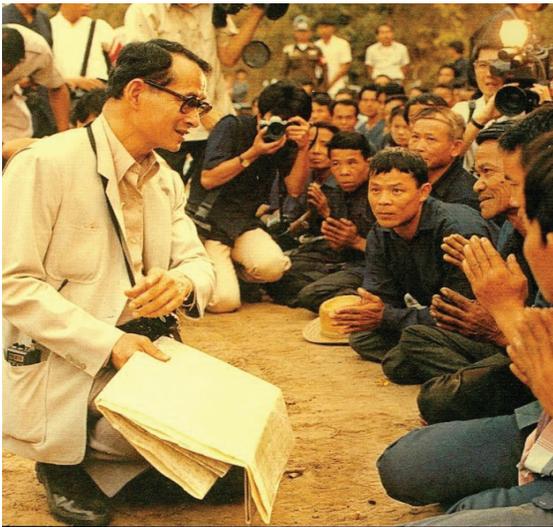
ภาพที่ 1 ภาพแสดงการทำงาน

ที่มาของภาพ : www.myhappyoffice.com/index.php/2012/06/loved-king-timeline/

เมื่อคราวที่โรคคอหอยคอตโรครบาดอย่างรุนแรงในเมืองไทย ซึ่งโรคนี้ต้องใช้ “น้ำเกลือ” เป็นจำนวนมาก แต่ในขณะนั้นการให้น้ำเกลือแก่ผู้ป่วยมีค่าใช้จ่ายสูงเพราะมีราคาแพง เนื่องจากต้องสั่งจากต่างประเทศและน้ำเกลือที่ผลิตได้ในประเทศไทยตอนนั้นยังขาดคุณภาพ จนกล่าวกันว่า “ใส่ใครไปก็ซ็อค” จึงได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการศึกษาวิจัยและสนับสนุนในการค้นหาวิธีสร้างเครื่องกลั่นน้ำเกลือใช้เอง จนมีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศและเป็นที่ยอมรับกันจนถึงปัจจุบัน โครงการแพทย์หลวงพระราชทาน “เรือเวชพาหน์” เพื่อใช้เป็นหน่วยเคลื่อนที่รักษาราษฎรที่ตั้งบ้านอยู่ตามลำน้ำ โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินการมาจนทุกวันนี้

ด้วยความห่วงใยในทุกข์สุขของอาณาประชาราษฎร์ นับแต่ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยสิริราชสมบัติเป็นต้นมา พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยเฉพาะ

ในพื้นที่ชนบทยากจนห่างไกลและทุรกันดาร ในแต่ละปีพระองค์จะประทับอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ มากกว่าประทับอยู่ในพระราชวังที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้เพื่อทรงค้นหาข้อมูลที่แท้จริงจากประชาชนเจ้าหน้าที่ของรัฐประจำพื้นที่ และทรงสังเกตการณ์ สำรวจสภาพทางภูมิศาสตร์ไปพร้อม ๆ กันด้วย ทั้งนี้เพื่อทรงรวบรวมข้อมูลไว้เป็นแนวทางที่จะพระราชทานพระราชดำริในการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่อไป

ภาพที่ 2

ที่มาของภาพ <http://oknation.nationtv.tv/blog/phra-dhamma/2013/06/13/entry-1/comment>

พระราชดำริเริ่มแรกอันเป็นโครงการช่วยเหลือประชาชนเริ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กรมประมงนำพันธุ์ปลาหมอเทศจากปีนังซึ่งได้รับจากผู้เชี่ยวชาญด้านการประมงขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติเข้าไปเลี้ยงในสระน้ำพระที่นั่งอัมพรสถานและ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2496 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพันธุ์ปลาหมอเทศนี้แก่กษัตริย์ผู้ใหญ่นานทั่วประเทศ นำไปเลี้ยงเผยแพร่ขยายพันธุ์แก่ราษฎรในหมู่บ้านของตน เพื่อจัดให้มีอาหารโปรตีนเพิ่มขึ้น

โครงการพระราชดำรินับได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาชนบทโครงการแรก เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2495 โดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม “พระราชทานรถลูโดเซอร์” ให้หน่วยตำรวจตระเวน

ชายแดนค่ายเรศวรไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบลหินเหล็กไฟ (ปัจจุบันคือตำบลทับใต้) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกขึ้น

จากนั้นในปี พ.ศ. 2496 ได้พระราชทานพระราชดำริให้สร้างอ่างเก็บน้ำเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อบรรเทาความแห้งแล้ง เดือดร้อนของราษฎรและสร้างเสร็จใช้ประโยชน์ได้ในปี พ.ศ. 2506 นับเป็นโครงการพระราชดำริทางด้านชลประทานแห่งแรกของพระองค์

ลักษณะของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการพระราชดำรินี้ในระยะแรก ๆ นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. โครงการที่มีลักษณะศึกษา ค้นคว้า ทดลองเป็นการส่วนพระองค์ โครงการดังกล่าวนี้เท่ากับเป็นการเตรียมพระองค์ในด้านข้อมูลและความรอบรู้ที่จะทรงนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาและเผยแพร่แก่เกษตรกร รวมทั้งเป็นการแสวงหาแนวทางการพัฒนาที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและสภาพแวดล้อมในแต่ละท้องถิ่นด้วย

2. โครงการที่มีลักษณะเริ่มเข้าไปแก้ไขปัญหาหลักของเกษตรกร เนื่องจากเกษตรกรประสบปัญหาและอุปสรรคในการทำเกษตรกรรมมากขึ้นทุกขณะ ซึ่งในขณะที่พระองค์ทรงมีโครงการทดลองและเรียนรู้ไปด้วยนั้น จะทรงเริ่มก้าวเข้าสู่การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรอย่างแท้จริง ระยะแรกโครงการยังจำกัดขอบเขตอยู่เฉพาะบริเวณรอบ ๆ ที่ประทับในส่วนภูมิภาค รูปแบบของการพัฒนาแก้ไขปัญหาคือ การพัฒนาแบบผสมผสาน (Integrated development) หลังจากนั้นโครงการในลักษณะนี้ค่อย ๆ ขยายขอบเขต ออกไปสู่สังคมเกษตรกรในพื้นที่ที่กว้างขึ้น

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ดังนี้

1. โครงการตามพระราชประสงค์ หมายถึง โครงการซึ่งทรงศึกษาทดลองปฏิบัติเป็นส่วนพระองค์ทรงศึกษาหาหรือกับผู้เชี่ยวชาญในวงงาน ทรงแสวงหาวิธีทดลองปฏิบัติ ทรงพัฒนาและส่งเสริมแก้ไขดัดแปลงวิธีการเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อดูแลผลผลิตทั้งในพระราชฐานและนอกพระราชฐาน ซึ่งต้องทรงใช้

พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ในการดำเนินงานทดลองจนกว่าจะเกิดผลดี ต่อมาเมื่อทรงแน่พระทัยว่าโครงการนั้นๆ ได้ผลดี เป็นประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริงจึงโปรดเกล้าฯ ให้รัฐบาลเข้ามารับงานต่อในภายหลัง

2. โครงการหลวง พระองค์ทรงเจ้จงดำเนินการพัฒนาและบำรุงรักษาต้นน้ำลำธารในบริเวณป่าเขาในภาคเหนือเพื่อบรรเทาอุทกภัยในที่ลุ่มล่าง ด้วยเหตุพื้นที่เหล่านี้เป็นเขตแดนชาวเขา ชาวคอยให้อยู่ดี กินดี ให้เลิกการปลูกฝิ่น เลิกการตัดไม้ทำลายป่า ทำให้เลื่อนลอยและเลิกการค้าไม้เถื่อน ของเถื่อน อาวุธ ยุทโธปกรณ์นอกกฎหมาย ทรงพัฒนาช่วยเหลือให้ปลูกพืชหมุนเวียนที่มีคุณค่าสูง ขนส่งง่าย ปลูกง่ายไว้ และเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อบริโภค รวมคุณค่าผลผลิตแล้วให้ได้คุณค่าแทนการปลูกฝิ่นทั้งๆ ที่งานของโครงการนี้กินเวลายาวนานกว่าจะเกิดผลได้ ต้องใช้เวลานานนับสิบปี การดำเนินงานจะยากลำบากสักเพียงใดมิได้ทรงท้อถอย การพัฒนาค่อยๆ ได้ผลดีขึ้น ชาวเขา ชาวคอยจึงมีความจงรักภักดี เรียกพระองค์ว่า “พ่อหลวง” และเรียกสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า “แม่หลวง” โครงการของทั้งสองพระองค์จึงเรียกว่า “โครงการหลวง”

3. โครงการในพระบรมราชานุเคราะห์ หมายถึง โครงการที่พระองค์ได้พระราชทานข้อแนะนำและแนวพระราชดำริให้เอกชนไปดำเนินการ ด้วยกำลังเงิน กำลังปัญญา และกำลังแรงงาน พร้อมทั้งการติดตามผลงานให้ต่อเนื่องโดยภาคเอกชน เช่น โครงการพัฒนาหมู่บ้านสหกรณ์เนินดินแดง อำเภอทับสะแก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งสโมสรโรตารีแห่งประเทศไทยเป็นผู้จัดและดำเนินงานตามแนวพระราชดำริ โครงการพจนานุกรมโครงการสาทรุกรมไทยสำหรับเยาวชน เป็นต้น

4. โครงการตามพระราชดำริ โครงการประเภทนี้เป็นโครงการที่ทรงวางแผนพัฒนา ทรงเสนอแนะให้รัฐบาลร่วมดำเนินการตามแนวพระราชดำริ โดยพระองค์เสด็จฯ ร่วมทรงงานกับหน่วยงานของรัฐบาล ซึ่งมีทั้งฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร โครงการตามพระราชดำรินี้ในปัจจุบันเรียกว่า “โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” มีกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ปัจจุบันมีลักษณะที่เป็นโครงการพัฒนาด้านต่าง ๆ ที่ดำเนินการเสร็จสิ้นในระยะสั้นและระยะยาวที่ ขณะเดียวกันก็มีลักษณะที่เป็นงานด้านวิชาการ เช่น โครงการเพื่อการศึกษาค้นคว้าทดลองหรือโครงการที่มีลักษณะเป็นงานวิจัย เป็นต้น

ระยะเริ่มแรกของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เป็นขั้นตอนอย่างละเอียดก่อนทุกครั้ง ในการวางแผนโครงการใดโครงการหนึ่งก่อนจะมีพระราชดำรินั้น มีขั้นตอนต่าง ๆ พอจะกล่าวได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาข้อมูล ก่อนจะเสด็จพระราชดำเนินยังพื้นที่ใด ๆ นั้นจะทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและแผนที่ต่าง ๆ ที่มีอยู่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างละเอียดก่อนเสมอ
2. การหาข้อมูลในพื้นที่ เมื่อเสด็จฯ ถึงพื้นที่นั้น ๆ จะทรงหาข้อมูล รายละเอียดเพิ่มเติมอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง และข้อมูลล่าสุดอีกที เช่น

2.1 ทรงสอบถามประชาชนถึงการประกอบอาชีพ สภาพหมู่บ้าน ภูมิประเทศ ดิน ฟ้า อากาศ และน้ำ ฯลฯ

2.2 ทรงสำรวจพื้นที่ เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพื้นที่จริงที่คาดว่าจะดำเนินการพัฒนาได้

2.3 ทรงสอบถามเจ้าหน้าที่ เมื่อทรงศึกษาข้อมูลจากเอกสารและทรงได้ข้อมูลจากพื้นที่จริงแล้วจะทรงปรึกษากับเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ถึงความเหมาะสมความเป็นไปได้อีกครั้งหนึ่งพร้อมทั้งทรงคำนวณวิเคราะห์ที่พื้นที่ด้วยว่าเมื่อดำเนินการแล้วจะได้ประโยชน์อย่างไร และคุ้มกับการลงทุนหรือไม่เพียงใด อย่างไรแล้วจึงพระราชทานพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องไปพิจารณาในชั้นรายละเอียดตามขั้นตอนต่อไป

3. การศึกษาข้อมูลและการจัดทำโครงการ เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้รับพระราชทานพระราชดำริแล้วจะไปศึกษาข้อมูลรายละเอียดต่างๆ อีกครั้งหนึ่งเพื่อประกอบการจัดทำโครงการให้ เป็นไปตามแนวพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้ อย่างไรก็ตาม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชดำรัสอยู่เสมอว่า พระราชดำริของพระองค์เป็นเพียงข้อเสนอแนะเท่านั้น เมื่อรัฐบาลได้ทราบแล้วควรไปพิจารณาวิเคราะห์ที่ถ่วงถ่วงตามหลักวิชาการก่อน เมื่อมีความเป็นไปได้และมีประโยชน์ คุ้มค่าและเห็นสมควรทำเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาตัดสินใจเอง และในกรณีที่วิเคราะห์พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เหมาะสมสามารถล้มเลิกได้

4. การดำเนินงานตามโครงการ เมื่อจัดทำโครงการเสร็จเรียบร้อยและผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานเหนือตามลำดับขั้น

ตอน จนถึงการอนุมัติโครงการและงบประมาณแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการปฏิบัติงานในทันที โดยมีสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานและประสานแผนต่าง ๆ ให้แต่ละหน่วยงานได้ดำเนินการสนับสนุนสอดคล้องกัน หรือ อาจจัดตั้งองค์กรกลางที่ประกอบด้วย แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ควบคุมดูแลให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยมีประสิทธิภาพ

5. การติดตามผลงาน ในการติดตามผลการดำเนินงานนั้น แต่ละหน่วยงาน รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะได้มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ แต่ที่สำคัญคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จฯ กลับไปยังโครงการนั้น ๆ ด้วยทุกครั้ง เมื่อมีโอกาสเพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าและผลงานต่าง ๆ ให้เป็นไปโดยความเรียบร้อย ในกรณีที่เกิดปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ จะทรงชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหานั้น ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไป [2] ขั้นตอนการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ

1. เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่ในพระราชตำหนัก และมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้น เช่น มีพายุ หรืออุทกภัย ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนอย่างหนัก ก็จะมีพระราชดำริให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องไปดำเนินการช่วยเหลือ

2. เมื่อเสด็จพระราชดำเนินพื้นที่ต่าง ๆ จะพระราชทานพระราชดำริให้กับคณะผู้ตามเสด็จฯ (องคมนตรี เจ้าหน้าที่กรม/กองที่เกี่ยวข้อง ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. ฯลฯ) ดำเนินโครงการต่าง ๆ

- เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องซึ่งรับสนองพระราชดำริ จัดทำโครงการเสนอผู้บังคับบัญชาจนถึงปลัดกระทรวง เพื่อนำส่งสำนักงาน กปร.

- สำนักงาน กปร.ประสานงาน วิเคราะห์ ว่าสอดคล้องกับพระราชดำริ แล้วนำเสนอ กปร.เพื่อพิจารณาอนุมัติ

- ที่ประชุม กปร. หรือ ประธาน กปร. พิจารณาอนุมัติ

- สำนักงาน กปร. แจกหน่วยงาน และสำนักงานงบประมาณเพื่อดำเนินการต่อไป

- หน่วยงานเหล่านั้นดำเนินการตามแผนงานโครงการ

- สำนักงาน กปร. ทำการติดตาม ประเมินผล จัดทำรายงานทูลเกล้าฯถวายแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ประโยชน์สูงสุดตามพระราชดำริที่ได้พระราชทานไว้

3. การถวายฎีกา มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

- เมื่อมีการถวายฎีกาเกี่ยวกับโครงการทางด้านการพัฒนา

- สำนักงาน กปร. จะทำหน้าที่ตรวจสอบข้อมูล หาข้อเท็จจริง เพื่อจัดทำรายละเอียดกราบบังคมทูลฯเพื่อขอพระราชทานพระราชวินิจฉัย

- หากทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริก็จะพระราชทานแนวพระราชดำริว่าควรพัฒนาตรงนั้นอย่างไร จากนั้น สำนักงาน กปร. ก็จะดำเนินการประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าดำเนินการเช่นเดียวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่ปี 2475-2556 มีจำนวน 4,447 โครงการ/กิจกรรม ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2556 รายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งแต่ปี 2475-2556

ภาค	จำนวนโครงการ/กิจกรรม
กลาง	781 โครงการ/กิจกรรม
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,115 โครงการ/กิจกรรม
เหนือ	1,691 โครงการ/กิจกรรม
ใต้	846 โครงการ/กิจกรรม
ไม่ระบุภาค	14 โครงการ/กิจกรรม
รวม	4,447 โครงการ/กิจกรรม

ทั้งนี้ สามารถจัดแบ่งออกเป็นประเภทของโครงการได้ 8 ประเภท คือ

ตารางที่ 2

ประเภทโครงการ	จำนวนโครงการ/กิจกรรม
1.โครงการพัฒนา ด้านน้ำ	3,031 โครงการ/กิจกรรม
2.โครงการพัฒนา ด้านการเกษตร	165 โครงการ/กิจกรรม
3.โครงการพัฒนา ด้านสิ่งแวดล้อม	159 โครงการ/กิจกรรม
4.โครงการพัฒนา ด้านส่งเสริมอาชีพ	325 โครงการ/กิจกรรม
5.โครงการพัฒนา ด้านสาธารณสุข	55 โครงการ/กิจกรรม
6.โครงการพัฒนา ด้านคมนาคม / สื่อสาร	77 โครงการ/กิจกรรม
7.สวัสดิการสังคม / การศึกษา	395 โครงการ/กิจกรรม
8.โครงการพัฒนา แบบบูรณาการ / อื่น ๆ	240 โครงการ/กิจกรรม

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บางโครงการมีกิจกรรมเดียว ดำเนินการแล้วเสร็จภายในปีเดียว บางโครงการมีหลายกิจกรรมและดำเนินการต่อเนื่องในปีต่อไป ดังนั้นหน่วยนับของโครงการจึงเป็น โครงการหรือ กิจกรรม

จุดเริ่มต้นของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแต่ละแห่งล้วนมีลักษณะปัญหาที่เฉพาะและแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชวินิจฉัย เกี่ยวกับสภาพปัญหาของแต่ละแห่งไว้อย่างชัดเจน สรุปได้ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัญหาเกิดจากการตัดป่าแล้วปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดและมันสำปะหลังซึ่งทำให้ดินจืด และกลายเป็นทราย ในฤดูฝนจะมีการชะล้าง

เนื่องจากลมพัด ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะ

2. ศูนย์ศึกษาพัฒนาพิภุลทองฯ จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นสภาพพรุเก่า ดินประกอบด้วยพีชที่ทับถมลงมาเป็นเวลานาน และผสมกับน้ำทะเลมีผลให้เป็นที่ดินที่สีแ่ก่กำมะถัน เมื่อสัมผัสกับอากาศก็กลายเป็น อ็อกไซด์และเมื่อผสมกับน้ำก็กลายเป็นกรดกำมะถัน (Sulfuric acid)

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี เกิดปัญหาดินเค็มเพราะน้ำทะเลขึ้นถึง

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จังหวัดสกลนคร ต้นเหตุจากการตัดไม้ ทำลายป่า ทำให้ขาดน้ำในหน้าแล้ง ส่วนฤดูฝนน้ำไหลแรงจึงชะล้างหน้าดิน ดินผิวบางลงและเกิดเกลือในดิน

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาเกิดจากการทำลายป่า ในฤดูฝนจะมีการชะล้างเนื่องจากน้ำเซาะจนเหลือแต่หินกรวด

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี สาเหตุเกิดจากการตัดไม้ทำลายป่าและการปลูกพืชไร่ จนดินจืดกลายเป็นทราย เมื่อถูกลมและน้ำชะล้างไปหมด จึงเหลือแต่ดินดานแข็งไร้ประโยชน์

วัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

“วัตถุประสงค์ของการตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ คือ การพัฒนาที่ทำกินของราษฎรให้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น โดยการพัฒนาที่ดิน พัฒนาแหล่งน้ำ ตลอดจนฟื้นฟูป่า และใช้หลักวิชาการเกษตรในการวางแผนการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์โดยใช้เงินจากการบริจาค จากผู้มีจิตศรัทธาเป็นทุนในการพัฒนา ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาจะเป็นฟาร์มตัวอย่างที่เกษตรกรทั่วไป และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาสามารถมาเยี่ยมชม ชมการสาธิตเกี่ยวกับการเกษตรกรรม เพื่อเป็นการศึกษาค้นคว้าความรู้ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาพื้นที่รอบ ๆ บริเวณโครงการให้มีความเจริญขึ้น เมื่อราษฎรเริ่มมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ก็อาจพิจารณาจัดตั้งโรงสีข้าวสำหรับหมู่บ้านแต่ละกลุ่มเพื่อฝึกให้รู้จักพึ่งตนเองได้ในที่สุด”

พระราชดำรัสดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงมุ่งหวังให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ “เป็นต้นแบบของความสำเ็จ” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้มีความ

รู้และช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน ดังนี้

1. เป็นสถานที่ทำการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำหน้าที่เสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผล ความสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป

2. แลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติและ ประชาชน การศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับผล ความสำเร็จแล้ว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาจะเป็นแหล่งผสมผสานทาง วิชาการและทางปฏิบัติเพื่อนำความรู้สู่ราษฎร รวมทั้งเป็นแหล่ง ศึกษาดูงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์ และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่าง 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริม และราษฎร

3. การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาแต่ละ แห่งจะเป็นแบบจำลองและตัวอย่างของการพัฒนาในพื้นที่ ลักษณะหนึ่ง ๆ ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ โดย พยายามใช้ความรู้ให้มากที่สุด แต่ละสาขาจะเป็นประโยชน์ เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่นๆ เป็นการผสมผสานกันทั้งด้าน ความรู้ การดำเนินงาน และการบริหารอย่างเป็นระบบ

4. การประสานงานระหว่างส่วนราชการ เป็นการประสาน งาน ประสานแผน และการจัดการระหว่างกรม กองและส่วน ราชการ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เป็นศูนย์รวมของการศึกษา ทดลอง และสาธิตที่ได้รับผลสำเร็จ ทั้งด้านการเกษตร แหล่งน้ำ ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนา ด้านสังคม ศิลปชีพ ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มี ชีวิต” เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาดูงานได้อย่างสะดวกรวดเร็ว อันนำไปสู่ประสิทธิภาพในการพัฒนาอย่างสมบูรณ์สูงสุด

ศูนย์ศึกษาพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้มีอยู่ 6 แห่ง ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แต่ละศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคซึ่งมีสภาพ ปัญหาที่แตกต่างกัน โดยทำการศึกษาวิจัย และหาแนวทางการ พัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่แห่งนั้นให้มี สภาพสมบูรณ์สามารถทำการเกษตรได้ เมื่อผลการศึกษาวิจัยได้ รับผลสำเร็จแล้ว ศูนย์ศึกษาพัฒนา จะทำการขยายผลไป ยังหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ศูนย์ฯ ที่เรียกว่า “หมู่บ้านรอบศูนย์”

เป็นหมู่บ้านเป้าหมายอันดับแรกโดยการส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน อาทิ การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ โดยให้เกษตรกรเข้ามารับการอบรม จัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไป ให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในหมู่บ้านหรือเกษตรกรสามารถเข้า มาศึกษาดูงานภายในศูนย์การศึกษาการพัฒนา ฯ เองก็ได้ เมื่อ ส่งเสริมให้กับหมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จนได้รับผลชิ้นหนึ่งแล้วก็จะขยาย ผลไปยังเกษตรกรในพื้นที่แห่งอื่นต่อไป

นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ยังได้ขยายผลการดำเนินงานที่ได้รับประสิทธิภาพแล้ว ไปสู่พื้นที่แห่งอื่นในลักษณะของ “ศูนย์สาขา” เพื่อทำการศึกษาดูงานเฉพาะเรื่องในพื้นที่นั้น โดย มีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งศูนย์สาขาเช่นเดียวกับศูนย์ ศึกษาการพัฒนาฯ คือ เพื่อทำการศึกษา ทดลอง เกี่ยวกับการ ประกอบอาชีพตามสภาพพื้นที่นั้น ๆ แล้วนำผลศึกษาไปส่งเสริม ให้เกษตรกรในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้ได้ผลดีขึ้น ตัวอย่างเช่น ศูนย์ศึกษาพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระ ราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา

การดำเนินงานในกิจกรรมที่สำคัญ

1. ฟื้นฟูป่าไม้ ปลูกป่าเสริมเพิ่มในพื้นที่ศูนย์ฯพร้อมกับ ปลูกจิตสำนึกในใจชาวบ้านและเยาวชนภายในหมู่บ้านรอบศูนย์ จำนวน 15 หมู่บ้าน โดยจัดกิจกรรมให้ชาวบ้านเยาวชน รับรู้ ตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ และร่วมกันปลูกป่าอย่าง ต่อเนื่อง

2. พัฒนาแหล่งน้ำ บริหารจัดการระบบส่งน้ำจากอ่างเก็บน้ำ 9 แห่ง ให้ได้ใช้อย่างทั่วถึงทั้งในกิจกรรมของศูนย์ฯและชาวบ้าน หมู่บ้านรอบศูนย์ฯควบคู่กับพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติสระน้ำในไร่นา เพื่อให้การส่งน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

[2] ในการศึกษาทางแก้ปัญหาของราษฎรเพื่อส่งเสริมให้ยู่ดี กินดีนั้นย่อมต้องทรงศึกษา ได้เริ่มทรงศึกษาเรื่องพืชโดยการปลูก พืชบนดาดฟ้าพระตำหนักจิตรลดา ทั้งในบริเวณพระราชวัง จิตรลดาดจนถึงวันนี้ยังคงศึกษาอยู่ โดยเฉพาะเรื่องข้าว พืช ตระกูลถั่วต่าง ๆ บวบยักษ์ และหญ้าชนิดที่สามารถปลูกปราบ หญ้าคาได้ดี การศึกษาเรื่องพืชต่างๆยังมีผลพลอยได้ที่สำคัญ คือ ได้ผลผลิตผลของพืชเหล่านั้นเข้าพิธีพืชมงคล แรกนาขวัญ อัน เป็นที่นิยมของราษฎรและเกษตรกรผู้ถือว่าข้าวหลวง พืชหลวง นั้นเป็นมงคล

ได้ทรงศึกษาออกพระราชฐานเกี่ยวกับการพัฒนาที่ดิน การจัดสรรที่ดินให้ราษฎรทำกิจการจัดส่งเสริมให้ราษฎรรวมตัว เป็นกลุ่มเป็นสหกรณ์ ในโครงการตามพระราชประสงค์ ในบริเวณ ใกล้เคียงพระราชวังไกลกังวลหลายโครงการ คือ โครงการหนองพลับ โครงการกัลลหวง (หรือโครงการหนองชลัษขยาย) โครงการหุบกะพง และโครงการดอนขุนห้วย เหล่านี้เป็นต้น

สำหรับโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นหรือพื้นที่ ทุรกันดารโครงการแรกได้แก่ โครงการสร้างถนนเข้าไปในหมู่บ้าน ห้วยมงคล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

หน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มี 2 หน่วยงานหลักคือ [3]

1. คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2. มูลนิธิชัยพัฒนา

แต่เดิมนั้น โครงการที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริ ยังมีได้มีระเบียบเป็นแนวปฏิบัติอย่างเดียวกัน แต่อยู่ในลักษณะที่หน่วยงานแต่ละหน่วยต่างจัดทำโครงการของตนขึ้น เพื่อสนองพระราชดำริตามขอบเขตของงานในหน่วยงาน และในบางกรณีพระราชดำริที่พระราชทานมานั้น จำเป็นต้องมีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องประสานงานกันหลายหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานค่อนข้างมีอุปสรรค และประสบกับความยุ่งยากในการจัดทำแผนงาน โครงการ และการเสนอขอรับงบประมาณ เนื่องจากไม่มีองค์การและระบบการดำเนินงานที่ชัดเจน

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลโดยการริเริ่มของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้มีการออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พ.ศ. 2524 กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นเรียกว่า “คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ” หรือ กปร. เพื่อทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางระดับชาติ ที่จะควบคุมดูแล ติดตามผล และประสานงานกับหน่วยราชการ และรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ที่จะดำเนินตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างรวดเร็วและเป็นไปตามเป้าหมายเพื่อสนองพระราชดำริได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นองค์กรกลาง ในการพิจารณาอนุมัติแผนงาน โครงการ และอนุมัติงบประมาณค่าใช้จ่ายที่หน่วยงานต่าง ๆ เสนอมาเพื่อดำเนินงาน โดยไม่ต้องรอรระบบการจัดสรรงบประมาณประจำปี

ประจำปี

นอกจากนั้น ยังกำหนดให้มีสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หรือ สน.กปร.ขึ้น โดยจัดตั้งขึ้นเป็นสำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

บทบาทของสำนักงานเลขาธิการ กปร.สำนักงานเลขาธิการ กปร. มีหน้าที่ดังนี้

1. รับผิดชอบงานทั้งทางด้านวิชาการ การประสานงานและงานธุรการทั้งหมด ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และงานอื่นใดที่ได้รับพระกระแสรับสั่ง หรือพระราชดำริ ตลอดจนงานต่าง ๆ ที่ กปร. มอบหมาย

2. เป็นหน่วยงานกลางในการพิจารณา วิเคราะห์ กลั่นกรองประสานแผนงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริของทุกหน่วยงานในทุกกรณี เพื่อเสนอแนะ กปร. ในการพิจารณาอนุมัติแผนงาน หรือโครงการและงบประมาณ เพื่อให้หน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องดำเนินการต่อไป รวมทั้งทำหน้าที่ติดตามประเมินผลการดำเนินงานและความก้าวหน้าของโครงการต่าง ๆ ด้วย

3. รับผิดชอบภารกิจโดยตรงต่อองค์พระมหากษัตริย์ เช่น

- การเตรียมการก่อนเสด็จพระราชดำเนิน ได้แก่ การจัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ล่วงหน้า ก่อนการเสด็จพระราชดำเนินไปในทุกพื้นที่ของโครงการเพื่อหาข้อมูลและติดตามผลงานของโครงการเดิมแล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อประกอบพระราชวินิจฉัยได้อย่างรวดเร็วและทันสมัย

- การติดตามเสด็จพระราชดำเนิน เพื่อรับพระราชกระแสรับสั่งในเรื่องต่าง ๆ เพื่อนำไปประสานงานโครงการร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามพระราชดำริที่ถูกต้อง รวมทั้งการคอยถวายรายงาน และกราบบังคมทูลชี้แจง ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบพระราชวินิจฉัย ณ พื้นที่โครงการนั้น ๆ

- การดำเนินงานหลังจากเสด็จพระราชดำเนินแล้ว กล่าวคือ เมื่อได้มีพระกระแสรับสั่งหรือพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการ หรือเรื่องใด ๆ ก็ตาม ทางสำนักเลขาธิการ กปร. จะต้องเข้าไปทำการสำรวจ วิเคราะห์ วิจัย ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และความเหมาะสมของโครงการ แล้วนำข้อมูลนั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายประกอบพระ

ราชวินิจฉัยต่อไป

- ดำเนินการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ในเรื่องต่าง ๆ ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ที่ทรงมอบหมายให้เป็นระยะ ๆ

2. มูลนิธิชัยพัฒนา

นอกจากคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริแล้ว ยังมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริอีกหน่วยงานหนึ่ง ได้แก่ มูลนิธิชัยพัฒนา

มูลนิธิชัยพัฒนา ตั้งอยู่ที่อาคารชัยพัฒนา ภายในเขตพระราชฐาน สวนจิตรลดา แขวงจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จัดตั้งขึ้นโดยพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใต้รับการจดทะเบียนจัดตั้งมูลนิธิชัยพัฒนาเป็นนิติบุคคลแล้ว ตามเลขทะเบียนลำดับที่ 3975 ตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2531 และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 105 ตอนที่ 109 วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2531

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิชัยพัฒนา

1. เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและโครงการพัฒนาอื่น ๆ
2. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสงเคราะห์ และช่วยเหลือประชาชนในด้านเศรษฐกิจและสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และให้สามารถช่วยตนเองและพึ่งตนเองได้
3. ดำเนินการใด ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติเป็นส่วนรวม
4. ร่วมมือกับส่วนราชการและองค์การกุศลอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์หรือดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์
5. ไม่ดำเนินการเกี่ยวข้องกับการเมือง

ภาพที่

[2] พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ผู้ทรงเป็นนายกิตติมศักดิ์ของมูลนิธิชัยพัฒนา การดำเนินงานของมูลนิธิชัยพัฒนา จะเน้นกิจกรรมพัฒนาที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแผนงานหรือโครงการของรัฐแต่ประการใด หากแต่จะพยายามสนับสนุนส่งเสริมด้วยการประสานสอดคล้องให้โครงการต่าง ๆ เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และสามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในกรณีที่โครงการของรัฐบาลถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขและระเบียบกฎหมายเกณฑ์ต่าง ๆ ทำให้ต้องชะลอโครงการทำให้ล่าช้าไป มูลนิธิชัยพัฒนาจะช่วยแก้ไขปัญหาการดำเนินงานประสานงานในกิจกรรมต่าง ๆ ให้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริต่าง ๆ สำเร็จดังพระราชประสงค์

สรุป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงงานหนักตลอด 70 ปีที่ผ่านมา โดยมีพระราชดำริผ่านทางโครงการต่าง ๆ เพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนชาวไทยทั้งหมด 4,447 โครงการ พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนประชาชนตามพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทยากจนห่างไกลและทุรกันดาร ในแต่ละปีพระองค์จะประทับอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ มากกว่าประทับอยู่ในพระราชวังที่กรุงเทพฯ โครงการในพระราชดำริโครงการแรกเป็นโครงการพัฒนาชนบท เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2495 โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง “พระราชทานรถบัสโดยสาร” ให้หน่วยตำรวจตระเวนชายแดนค่ายนเรศวรไปสร้างถนนเข้าไปยังบ้านห้วยมงคล ตำบล หินเหล็กไฟ (ปัจจุบันคือตำบลทับใต้) อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้ราษฎรสามารถสัญจรไปมาและนำผลผลิตออกมาจำหน่ายยังชุมชนภายนอกได้สะดวกขึ้น จากนั้นก็ได้มีโครงการในพระราชดำริเกิดขึ้นมากมาย โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบอยู่ 2 หน่วยงานคือ 1. คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2. มูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งแต่เดิมนั้นโครงการในพระราชดำริยังไม่มีระเบียบปฏิบัติอย่างเดียวกันแต่ละหน่วยงานจัดตั้งขึ้นเอง ทำให้มีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องประสานงานกันหลายฝ่าย ซึ่งทำให้มีอุปสรรคในการจัดทำแผนงานหรืองบประมาณ จึงทำให้การจัดตั้งหน่วยงานทั้ง 2 หน่วยงานนั้นเกิดขึ้นเพื่อดำเนินงานในด้านต่างๆเกี่ยวกับโครงการในพระราชดำริทั่วประเทศ นอกจากโครงการในพระราชดำริยังมีศูนย์ศึกษาการ

พัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงให้จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นสถานที่ทำการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำหน้าที่เสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่นๆ โดยศูนย์ศึกษารพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริมีอยู่ 6 แห่งทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แต่ละศูนย์ศึกษารพัฒนา ๆ จะมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาคซึ่งมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน โดยทำการศึกษาวิจัย และหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่แห่งนั้นให้มีสภาพสมบูรณ์สามารถทำการเกษตรได้ เมื่อผลการศึกษาวิจัยได้รับผลสำเร็จแล้ว ศูนย์ศึกษารพัฒนา ๆ จะทำการขยายผลไปยังหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ศูนย์ฯ จากโครงการทั้งหมดที่ผ่านมาจะเห็นว่าพระองค์ทรงงานหนักเพื่อประชาราษฎร พระองค์ไม่ได้แต่ทรงชี้แนวทางการแก้ปัญหาแต่ทรงปฏิบัติให้เห็นว่าพื้นที่แห่งนั้นควรมีวิธีการแบบใดเพื่อที่จะให้เหล่าราษฎรได้มีที่ทำกินแม้ว่าสภาพดินจะไม่เอื้ออำนวยก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- [1] Kenaphoom, Sanya (2016). “Analysis of Sufficiency Economy Philosophy : Connectivity with Practices of Another Theory”. **Journal of Mahasarakham Rajabhat University (Humanities and Social Sciences)**, 10 (2) : May - August. Page. 69-84
- [2] Office of the Royal Development Projects Board (ORDPB). (2003). **Developer King**. Bangkok : Interest Printing.
- [3] Utsanakorn, Woranut. (1998). **The King and the Royal Project**. Bangkok : Odeon Store Publishing House